

Gl balnyt

En verden i udvikling

[Annonce](#)

Anti-apartheidbevægelsens problembarn er gået bort

NEKROLOG: Det tynder ud blandt veteranerne fra Sydafrikas frihedskamp. En af landet mest kontroversielle politiske personligheder døde i sidste uge. Mangosuthu Buthelezi spillede skiftende roller, først som modstander af apartheid, siden som en del af systemet og senere som regeringsmedlem i det nye demokratiske Sydafrika. Ligesom Nelson Mandela var han et barn af det oprindelige, afrikanske stammearistokrati.

Mangosuthu Buthelezi (til højre med solbriller) giver hånd til Frederik Willem de Klerk, som var den sidste præsident i det hvide mindretalsstyre og døde i 2021. I midten Nelson Mandela, som døde i 2013.

Foto: Tom Stoddart/Getty Images

Hans Erik Stolten

12. september 2023

Læsetid: 5 min

Thomas Mandrup

Mangosuthu Buthelezi var måske en af de mest kontroversielle skikkelser i sydafrikansk politik, idet han hævdede at være en del af den nationale befrielsesbevægelse, samtidig med at han langt hen ad vejen deltog i apartheidsystemet og blev et nyttigt værktøj i regimets kamp mod dets modstandere.

Buthelezi, der blev født 27. august 1928, havde tætte relationer til Zulu-kongefamilien. Hans mor var datter af kong Dinizulu og barnebarn af kong Cetshwayo, der skabte sig en plads i Sydafrikas historie som anfører i den oprindelige befolknings krig mod Storbritanniens erobring af Natalområdet sidst i 1800-tallet. Hans bedstefar var Cetshwayos tætteste rådgiver. Buthelezi stod derfor til at overtage en høvdingetitel. Denne tilknytning til det traditionelle aristokrati spillede og spiller fortsat en central rolle i den politiske dynamik i Sydafrika.

I kolonitiden og i segregationperioden før den egentlige apartheid var der stadig visse højere uddannelsesmuligheder for et snævert lag af privilegerede sorte afrikanere. Buthelezi studerede historie og såkaldt bantuadministration ved Fort Hare University (også kendt som South African Native College) i 1948.

” I kolonitiden og i segregationperioden før den egentlige apartheid var der stadig visse højere uddannelsesmuligheder for et snævert lag af privilegerede sorte afrikanere.

Dette universitet var fra begyndelsen hovedsageligt forbeholdt sorte studerende og for mange af de senere ANC-ledere startede deres bevidstgørelsesproces her. Det var også her, at Buthelezis fluktuerende engagement i befrielsespolitik udviklede sig. Her mødte han den karismatiske professor Z. K. Mathews og gennem ham Robert Sobukwe, Robert Mugabe og andre kommende afrikanske, nationalistiske ledere.

Han meldte sig ind i ANC Youth League, og i 1950 deltog han i studenterprotester og blev bortvist fra universitetet. University of Natal tillod ham dog at deltage i visse eksamener, og i 1951 fik han job i den sydafrikanske regerings Department of Bantu Administration.

Efter at have giftet sig, vendte han i 1953 hjem for at blive høvding (inkosi) for Buthelezi-klanen efter en arvestrid med sin ældre halvbror og blev nogle år senere anerkendt som sådan af den sydafrikanske apartheidregering. Året efter udnævnte kong Cyprian kaSolomon ham til sin minister, en rolle som Buthelezi gennem mange år udnyttede til at opbygge sin egen politiske bevægelse, Inkatha Freedom Party (IFP), som han ledede indtil 2019.

Det politiske fundament støbes

I 1970 blev han leder af Kwazulu Territorial Authority (fra 1972 KwaZulu), en overgangsmyndighed som apartheidregeringen skabte som led i planen om at redefinere de tidligere reservater/bantustans som såkaldte ”uafhængige hjemlande”, hvortil sorte sydafrikanere kunne forvises, når der ikke lige var brug for deres arbejdskraft i det hvide Sydafrika. En politik som blev totalt afvist af ANC og andre dele af befrielsesbevægelsen.

Buthelezi blev indsat som ”Chief Executive Councillor of KwaZulu”, en titel, der blev ændret til Chief Minister i 1977. Buthelezi formåede på denne måde at opbygge et stærkt og varigt politisk fundament, baseret på det traditionelle zulu-magtsystem, som gjorde IFP til et levedygtigt politisk parti, der spiller en central og indflydelsesrig rolle i det moderne politiske Sydafrika.

Under apartheid-systemet var det skarp adskillelse mellem sorte og hvide.
Foto: Keystone/Getty Images

Konflikten med ANC

Sammenbruddet i hans forhold til ANC tog fart efter et møde, han havde med eksillederen Oliver Tambo i London i 1979. Buthelezi stod ensidigt vagt om Kwazulu-områdets – og dermed sin egen – status på en måde, der førte til separatisme i forhold til frihedsbevægelsen i det samlede Sydafrika. Under den sene apartheidperiode indtog han positioner, der var i stærk modstrid med ANC's politik og i et gedulgt samarbejde med apartheidregeringen var Buthelezi modstander af de sanktioner som den internationale antiapartheidbevægelse, efter ANC's ønske, kæmpede for.

Som leder af et såkaldt "hjemland" var hans situation afhængig af den sydafrikanske stat og økonomi. Med antiapartheidledere i Sydafrika og i udlandet, der krævede skærpede sanktioner, blev Buthelezi mere og mere betragtet som en regeringsmarionet på linje med andre bantustanledere. Buthelezi's delvise accept af bantustan-borgerskab og hans modstand mod eksilbefrielsesbevægelsens politik med væbnet kamp isolerede ham.

Hans stammelojalitet og fokus på etniske interesser frem for national enhed blev kritiseret for at bidrage til det hvide regimes del-og-hersk strategi. Som en integreret del af både det traditionelle Zulu-aristokrati og som en villig deltager i apartheid-regimets separationspolitik, kom han til at fremstå som en person der gav regimet en form for legitimitet.

Borgerkrig med ANC

Spændingerne eskalerede med dannelsen af United Democratic Front (UDF), der fra 1983 fungerede som en hjemlig frontorganisation for det forbudte ANC. Dette førte gradvist til noget der lignede en reel borgerkrig mellem loyale tilhængere af Buthelezi's IFP og ANC's tilhængere i Natal; et årti med statsstøttet vold, der fortsatte ind i demokratiets tidlige dage.

Mere end 20.000 mennesker blev dræbt under stridigheder, der hovedsageligt blev udkæmpet i KwaZulu og dele af det daværende Transvaal, hvor store dele af minesektoren var lokaliseret. Både KwaZulu-politiet og militante IFP støtter blev trænet og bevæbnet af det sydafrikanske militær og efterretningstjenester og spillede som en proxy for apartheid-staten en nøglerolle i kampen mod ANC og de andre frihedsbevægelser. Utallige ANC- og UDF-aktivister blev myrdet som led i Operation Marion, planlagt af den nationale regering og Buthelezi's administration i fællesskab.

Efter overgangen til demokrati i april 1994 gennemførte landet en freds- og forsoningsproces igennem den såkaldte Sandhedskommission (TRC). Buthelezi bestred i forbindelse med sit vidnesbyrd, at han og Inkatha havde været en aktiv del af disse systematiske attentater på politiske modstandere. Men i sin endelige rapport konkluderede TRC, at IFP under Buthelezi's ledelse var en "primary non-state perpetrator of violence" og ansvarlig for en stor del af al vold rapporteret til kommissionen.

Efter at forhandlingerne om apartheidsystemets afvikling var begyndt i forummet CODESA, repræsenterede Buthelezi IFP i forhandlinger. Han støttede ideen om en slags forbundsrepublik med udbredt selvstyre til de enkelte provinser. Dette gjorde han både for at beskytte snævre zulu-etniske rettigheder, men også hans og IFP's egen magtbase i primært de traditionelle dele af Kwazulu Natal provinsen.

Hans kontroversielle politiske karakter og rolle var tydelig i de forhandlinger, der ledte op til det første frie valg i april 1994, hvor han trak IFP ud af forhandlingerne og meddelte at partiet ville boykotte valget. Resultatet blev en opblomstring af den politiske vold mellem IFP og ANC-tilhængere.

Mangosuthu Buthelezi i 2021.

Foto: Darren Stewart/Gallo Images via Getty Images

Kort før valget og efter stort nationalt og internationalt pres genovervejede Buthelezi sin situation og lykkedes i sidste øjeblik med at få inkluderet IFP på stemmesedlerne. Et af argumenterne for deltagelse var oprettelsen af Ingonyama Trust, som i dag administrerer næsten tre millioner hektar jord på vegne af zulu-monarken, og som er en kilde monarkens magt og et stridspunkt i forhold til den nationale debat om landreformer.

I den nationale enheds og fredsprocessens navn blev Buthelezi taget til nåde, og spillede frem til sin død en prominent politisk rolle i det moderne Sydafrika. Han blev medlem af parlamentet i det nye Sydafrika og fungerede som indenrigsminister i to perioder. I 1998, mens præsident Nelson Mandela var i USA, var Buthelezi fungerende præsident og i denne egenskab godkendte han Sydafrikas militære intervention i Lesotho for at genoprette ro og orden.

Krise og genfødsel

Ved valget i 2004 gik hans parti kraftigt tilbage og hans forhold til ANC forværredes igen, da regeringspartiet tog mange stemmer fra IFP's traditionelle base i Kwazulu Natal. Partiets og Buthelezis nationalpolitiske rolle var i krise, og kommentatorer skrev en politisk nekrolog for IFP. Præsident Mbeki inviterede ydermere ikke Buthelezi til at indgå i hans anden regering, men IFP-lederen beholdt sin position som parlamentsmedlem på oppositionens bænke i nationalforsamlingen indtil sin død.

Men IFP har formået at genfinde en politisk plads i det sydafrikanske politiske system, og har i de senere år formået at placere partiet som en kritiker af ANC og dets stigende korruptionsproblemer og magtmisbrug. I både området omkring Johannesburg og Pretoria, men især i Kwazulu Natal er IFP en central og vigtig faktor, og står til at have mulighed for, sammen med sin alliancepartnere, herunder det store nationale oppositionsparti Democratic Alliance (DA), at overtage kontrollen i Kwazulu Natal og Gauteng provinserne fra et fejlende og lammet ANC.

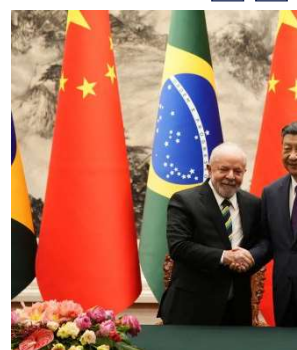
En sådan valgsejr vil cementere partiets genfødsel og understrege Buthelezis politiske centrale betydning i IFP's modernisering og placering som et reelt politisk alternativ til ANC, specialet i Kwazulu Natal.

Hans Erik Stolten er historiker med speciale i Sydafrika og Thomas Mandrup er lektor på Forsvarsakademiet og på Stellenbosch University i Sydafrika

Alle rettigheder forbeholdes. Globalnyt (c) 2014 - 2021

RELATEREDE ARTIKLER

Første kenyanske Netflix-serie er i luften

Fredag fik første afsnit af det kenyanske familiedrama Country Queen premiere på Netflix. Det er samtidig første kapitel i den...

20. juli 2022 | [Afrika](#), [Kenya](#), [Sydafrika](#)

Elefanterne splitter Afrika

I Kenya stabler de normalt konfiskeret elfenben i store bunker og brænder det af. Det sker til trods for, at...

1. juli 2022 | [Ækvatorialguinea](#), [Botswana](#), [Burkina Faso](#), [Mali](#), [Namibia](#), [Senegal](#), [Sydafrika](#), [Zimbabwe](#)

En BRIKS-valuta kan rødderne af dollarens dominans

Joseph W. Sullivan er senior økonomiske konsulentvirksomhed Group og tidligere specialrådgiver ved Det Hvide Hus'...

27. april 2023 | [Brasilien](#), [Indien](#), [Rusland](#)

KONTAKT

Pile Allé 41, kld.
DK-2000
Frederiksberg

ansvarshavende@globalnyt.dk

CVR 32725945

Bank: Nordea reg.nr. 2255
– kontonr. 8971 797 186

TILMELD DIG VORES NYHEDSBREV

TILMELD

DIREKTE KONTAKT

Ansvarshavende redaktør:

Louise Stigsgaard

E-mail: ansvarshavende@globalnyt.dk

Skriv til redaktionen:

kontakt@globalnyt.dk

Udgiver:

Foreningen Globalnyt

Forperson for foreningen Globalnyt:

Lisbet Fich

E-mail: forperson@globalnyt.dk